

права треба розуміти не факт укладення договору як такого, а саму віру в існування такого факту.

Також, характеризуючи цю правову категорію, варто не забувати про доцільність розрізнення «юридичних фактів» і «юридичних умов», тобто обставин, що мають юридичне значення для настання правових наслідків, але пов'язаних через проміжні ланки.

Як зазначають деякі автори, юридичний факт поєднує в собі два нерозривно пов'язаних моменти: матеріальний і юридичний. За своєю сутністю це реальні життєві факти, явища дійсності – дії або події. Це матеріальний факт. А з іншого боку, цей факт породжує відповідні правові наслідки, а тому являє собою факт юридичний.

Юридичні факти є явищами реальної дійсності, які існують об'єктивно, незалежно від ставлення до них людини, тому важко припустити існування юридичних фактів у майбутньому. Однак стає зрозумілим, що юридичні факти на момент їх аналізу уже мають існувати або вони існували в минулому. Більше того, як зауважує О. О. Отраднова, кожному юридичному факту має бути надана конкретна характеристика [2, с. 96].

Такі науковці, як М. Цвік та О. Петришин, зазначають, що юридичні факти – це життєві обставини, які: 1) полягають у наявності або відсутності явищ матеріального світу; 2) мають конкретний зміст, існують у певному місці й часі; 3) несуть інформацію про стан суспільних відносин, що входять до предмета правового регулювання; 4) мають зовнішній вираз; 5) прямо або опосередковано передбачені нормами права; 6) зафіксовані в установленій законодавством процесуальній формі; 7) викликають юридичні наслідки, передбачені нормами права [1, с. 346].

Щодо особливостей цієї категорії, можна виокремити такі:

- мають конкретний характер – це виявляється у тому, що ними не можуть бути будь-які думки;
- мають індивідуальний характер – юридичні факти складаються із дій конкретних суб'єктів правовідносин;
- мають об'єктивний характер;
- мають нормативний характер – означає, що правового значення набувають не усі дії або події, а тільки ті, з якими пов'язуються певні правові наслідки, тільки ті життєві обставини, які передбачені нормами права;
- мають інформативний характер;
- мають формально визначений характер.

Отже, проаналізувавши усі визначення та ознаки, ми можемо констатувати, що юридичні факти – це явища реальної дійсності, які існують незалежно від ставлення до них людини, а також це сукупність певних обставин, підстав, наявність яких тягне встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків.

1. Загальна теорія держави і права : підруч. для студентів юрид. ВНЗ; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
2. Отраднова О. О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 328 с.
3. Харитонов Є. О., Нагорняк В. А. Деякі проблемні питання визначення поняття та видів юридичних фактів у цивільному праві. *Актуальні проблеми держави та права*. 2007. Вип. 33. С. 7–18.

Олена НАГОРНА

старший викладач кафедри цивільного
права та процесу Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Перехід української економіки до розвинених ринкових відносин значною мірою залежить від правового забезпечення ринкових реформ, створення належних умов для функціонування суб'єктів господарювання та суворого дотримання останніми вимог чинного законодавства.

На сучасному етапі економічного, господарського та ринкового розвитку нашої країни актуальним є питання особливостей виконання господарських зобов'язань, адже

останні виступають певним регулятором правових, договірних відносин між підприємствами та організаціями, а також між ними та іншими корпораціями.

У зв'язку з викладеним, зважаючи на актуальність проблематики, вважаємо за необхідне провести її дослідження. Доцільним, на нашу думку, буде почати з аналізу поняття зобов'язання крізь призму господарських правовідносин.

Зазначимо, що зобов'язання, яке виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником відносин у сфері управління з причин, передбачених Господарським кодексом, на підставі яких зобов'язана сторона вважається зобов'язаною вчинити певну дію більш економічного або комерційного характеру на користь іншої сторони, яка має право вимагати від зобов'язуючої сторони виконати свій обов'язок [1, с. 222].

Безумовно, підприємці та інші учасники економічних відносин повинні належним чином виконувати господарські зобов'язання відповідно до закону, інших правових актів, договору, а за відсутності законодавчого закріплення необхідним вимог – відповідно до умов, які зазвичай висуваються за певних обставин у відповідних договорах, які укладаються згідно з положеннями Цивільного кодексу України з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом [2].

Однак треба зазначити, що для досягнення відповідних економічних, господарських цілей, кожна сторона повинна вжити всіх заходів, необхідних для належного виконання своїх зобов'язань, враховуючи інтереси іншої сторони та забезпечуючи загальний економічний інтерес. Порушення зобов'язань є підставою для застосування господарських санкцій, передбачених Господарським кодексом, іншими законами чи договорами. Проте треба звернути уваги, що накладення економічних санкцій на сторону, яка порушила зобов'язання, не звільняє її від закріплених обов'язків, якщо інше не встановлено законом або договором або інша сторона відмовилася від виконання зобов'язань [3, с. 366].

Також важливо зазначити, що зобов'язана сторона має право виконати зобов'язання достроково, якщо інше не встановлено законом, іншим правовим актом або договором або якщо із змісту зобов'язання нічого не випливає. Зобов'язана сторона має право відмовитися від виконання зобов'язання, якщо друга сторона не виконує належним чином зобов'язання, які є необхідною умовою виконання [4, с. 115].

Важливим елементом в процесі виконання господарських зобов'язань є те, що одностороння відмова від виконання, крім випадків, передбачених законом, а також відмова або прострочення виконання на підставі неналежного виконання зобов'язання другої сторони за іншим договором не допускається. Зобов'язана сторона, яка приймає виконання господарського зобов'язання, повинна на вимогу зобов'язаної особи видати письмовий документ про повне або часткове виконання зобов'язання.

Крім того, виконання господарського зобов'язання може бути повністю або частково передано третій стороні, яка не є стороною за зобов'язанням. Однак водночас неправильне виконання зобов'язання третьою особою не звільняє сторони від обов'язку здійснити оплату в натурі, якщо це не передбачено Господарським кодексом України [2].

Ефективність же виконання господарських зобов'язань забезпечується заходами щодо захисту прав та обов'язків учасників господарських відносин, які передбачені Господарським кодексом України та іншими законами.

У контексті викладеного, вважаємо за доцільне окреслити один із заходів щодо захисту прав та обов'язків учасників господарських відносин – гарантія. Загалом гарантія – це спеціальний засіб забезпечення виконання господарських зобов'язань шляхом письмового підтвердження (гарантійного листа) від банку, іншій кредитній організації, страховій компанії (банківська гарантія) про задоволення вимог у розмірі повної грошової суми, зазначеної в письмовому підтвердженні, якщо третя особа не виконує зазначене там певне зобов'язання або виникають інші умови, зазначені у відповідному підтвердженні.

Отже, резюмуючи проведене нами дослідження, можемо зробити висновок, що господарські зобов'язання є певним регулятором правовідносин у зазначеній галузі, оскільки завдяки їх виконанню досягається загальна економічна мета, в якій зацікавлені обидві сторони правовідносин. Крім того, господарські зобов'язання дозволяють уникнути зловживання правами та невиконання обов'язків. Звісно, для виконання таких зобов'язань повинен бути законодавчо закріплений механізм їх виконання. У чинному законодавстві України окреслені основні особливості виконання зобов'язань у господарських правовідносинах. Однак треба зазначити, що в законодавстві передбачені лише основні елементи їх виконання, все інше передбачене в укладеному договорі, та сторони не обмежуються у своїх вимог. У зв'язку з чим окреслена проблематика потребує подальшого дослідження.

---

1. Семенишин А. В. Господарські зобов'язання і договори у сфері діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2019. № 21. С. 220–229.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Каплюк М. В. Зміст господарських зобов'язань та підстави їх припинення. *Юридичні і політичні науки*. 2020. № 16. С. 364–371.
4. Мілаш В. С. Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання : монографія / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ, 2014. 227 с.

Роман КАРПЕНКО

старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук

Валерія ЖИЛЯК

студентка ННІ права та інноваційної
освіти Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

**ПРАВО НА ШТУЧНЕ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ
В АСПЕКТІ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ**

Цікавим є те, що як право першого покоління право на життя не може бути реалізоване поза зв'язком із соціальноекономічними та колективними правами [1; 2]. Право на життя таким чином наповнюється соціальним змістом, трансформується в право на гідне життя, реалізація якого належним чином повинна здійснюватися державою.

Право на життя через свою природу посідає в системі інших прав основоположне системоутворююче місце. Гарантіями природних прав, серед них і права на життя, є певні законодавчі положення, які, багато в чому визначаються економічними умовами, рівнем розвитку правосвідомості, ідеологічними пріоритетами, розсудом законодавця тощо.

По суті, право на життя є одним із невід'ємних прав людини. Без дотримання цього права всі інші права не мають цінності та корисності для людини [3, с. 78; 4, с. 584].

Проблематика права на аборт і редукцію ембріона перетворилася на ядро більш масштабної ідеологічної боротьби, що торкається таких інститутів, як сім'я, материнство і батьківство, та для багатьох стала лакмусовим папером для визначення демократичності й соціальної, гуманістичної спрямованості суспільства. Кожна зі сторін цього ідеологічного протистояння опирається на ті самі принципи, проте надає їм власного тлумачення. Інколи складно відповісти, що є гуманнішим: заборонити аборт чи дозволити його [5, с. 20].

На думку К. О. Черевка: «Початковим моментом людського життя необхідно вважати момент появи будь-якої частини тіла дитини з утроби матері під час пологів (або при кесаревому розтині), коли є об'єктивна можливість завдати шкоду тілу дитини» [6, с. 7]. Багато медиків, правників, філософів, віруючих людей категорично відкидають таке розуміння початку життя.

Водночас не можна підтримати позицію, яка домінує в правничій літературі, коли плід не розглядається як особистість, і тому його кримінально-правова охорона неможлива. Він розглядається як частина тіла жінки (матері), а його захист здійснюється в межах захисту вагітної жінки. Початок кримінально-правової охорони життя людини повинен бути перенесений на стадію виникнення (формування) плоду. Згідно з ч. 6 ст. 281 ЦК України штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує 12 тижнів, може здійснюватися за бажанням жінки [7, с. 126]. У випадках, встановлених законодавством, штучне переривання вагітності може бути проведене при вагітності від 12 до 22 тижнів [8].

Ми підтримуємо позицію тих науковців, які визнають початком життя 14-й день після запліднення, а ембріон – дитиною. Це саме твердження ми знаходимо у рішенні Ради Європи з біоетики від 1996 р. [11]. Серед варіантів підходу до визначення точки відліку початку життя виділяють момент зачаття, різні періоди внутрішньоутробного